

A TURRILITESZES MÁRGA FÖLDTANI KORKÉRDÉSE

Írta: KNAUER JÓZSEF

A turriliteszes márga — az ÉK-i Bakony és a Vértes hegység É-i előterének jellegzetes és elterjedt képződménye — az apti munieriás agyag transzgressziójával kezdődő üledékképződési megaciklus zárótagja.

A szárazföldi háttér kiemelkedése folytán az üledékgyűjtőbe növekvő mennyiségű és szemnagyságú terrigén anyag jutott, így az apti képződmény felső szakaszában homokkő-, homokos aleuritrétegek vannak, sőt uralkodóvá is válnak. Az említett kiemelkedés az üledékgyűjtőben úgy is tükröződik, hogy az albai mészkőrétegsor keletkezése idején helyi kiemelkedések jöttek létre, így a turriliteszes márga helyenként denudációs diszkordanciával települ. A fekvőjében lévő faunás szint ezért csak helyenként fejlődött ki.

HAUER F. (1862) a turriliteszes márgát („pénzeskúti rétegek”) a gaultba helyezte DOUVILLÉ H. (1933) szűkebb lehatárolással, a legfelső albai (vrakoni) alemeletben. Jelölte ki a képződmény rétegtani helyét. A besorolás alapja mindkét esetben az *Ammonoidea* fauna volt, amelynek további részletes vizsgálata (NOSZKY, 1951) sem hozott változást a képződmény rétegtani helyzetének megítélésében.

MAJZON L. (1943) a turriliteszes márgát a benne talált *Globotruncanák* alapján a cenomán emeletbe helyezte. VADÁSZ E. (1953) még tovább ment, a cenománba sorolván a felső faunás szintet (glaukonitos márga) is. A MAJZON vizsgálta minták kőszénkutató fúrásokból származtak, amelyek az eocén kőszénösszlet fekvőjéből csak néhány méteres szakaszt tártak fel. A mintáknak a rétegsorban elfoglalt helyzete tehát ismeretlen volt.

A Balinka Ba-237. jelű fúrás részletes feldolgozásakor a turriliteszes márga vas-tag rétegsorának mintaanyagát SIDÓ M. rendelkezésére bocsátottam. Részletes *Foraminifera* vizsgálata alapján világossá vált, hogy a *Rotaliporák* a turriliteszes márga legalsó szakaszából hiányoznak és ugyancsak hiányoznak a felső faunás szintből is (SIDÓ, 1966a).

A Szápár Sz-42. jelű fúrásban feltárt meszes aleurit, homokos, meszes aleurit rétegsor a turriliteszes márga eddig ismert legfelső részét képviseli. Ebben felfelé haladva — fácies-változás miatt — a plankton Foraminiferák jelentősége ismét csökken (SIDÓ, 1966b). Ugyanakkor a rétegsorban elég magasan még jellegzetes felső albai Ammonoideák vannak: *Leptohoplites* cf. *fulcoides* SPATH, *Discosphinctes subfulcatus* (SEMENOV), *Myloceras* sp., *Epihoplites* sp., *Cymahoplites* sp. (NOSZKY, 1966). A turriliteszes márga alsóbb részeiből és a felső faunás szintből korábban ismert felső-

albai alakok, elsősorban a zónaalkotó *Mortoniceras inflatum* és *Stoliczkaia dispar*, újabb adatainkkal együtt bizonyítják, hogy a felső faunás szint kétségtelenül felső-albai, s ide sorolandó a turriliteszes márga legnagyobb része is. A Sz-42. jelű fúrás rétegsorának legfelső szakaszából kikerült *Mantelliceras vicinale* (STOLICZKA) töredék valószínűsíti azonban, hogy a képződmény legfelső részét továbbra is a cenomán emeletbe tartozónak kell tekinteni.

A kizárólagosan cenománnak tartott *Rotalipora appenninica* (RENZ) megjelenését a korszerű munkák (MOULLADE 1965; SALAJ et SAMUEL 1966) a felsőalbaiban rögzítik.

A plankton-együttes számos tagja még korábban jelenik meg az albai emelet folyamán. Azok az összehasonlítások, amelyek a turriliteszes márga korát a Foraminifera-együttes összetételének hozzávetőleges egyezése alapján kísérlik meg rögzíteni, nem vezethetnek megnyugtató eredményre.

A jelek szerint az orto- és parakronológiai elemek egyeztetése még nem tökéletes, s így munkánk alapjául az Ammonoideák adta beosztást kell elfogadnunk.

IRODALOM

- DOUVILLÉ, H. 1933: Sur le crétacé du Bakonyer Wald. — C. R. Somm. des Séances de la Soc. Geol. France. 10. p. 117.
- HAUER, F. 1862: Über die Petrefacten der Kreideformation des Bakonyer Waldes. — Sitz. Math.-Nat. Cl. Ac. Wien 44. I. Abt. p. 631.
- MAJZON L. 1943: Előzetes jelentés a Zirc-Bakonycsernye közötti terület földtani viszonyairól. — Földt. Int. Évi Jel. 1939–40-ről. I. p. 263.
- MOULLADE, M. 1965: Nouvelles propositions pour l'établissement d'une zonation micropaléontologique de l'Aptien et de l'Albien vocontiens. — C. R. Somm. des Séances de la Soc. Geol. France. 2. pp. 48–50.
- NOSZKY J. 1951: Jelentés az 1950. évben Magyarországon az Alsópere környékén végzett földtani munkálatokról. — Kézirat. MÁFI Adattár. Bu. 27.
- NOSZKY J. 1966: A Szápár Sz-42. jelű fúrás dokumentációja. — Kézirat.
- SALAJ J.—SAMUEL O. 1966: Foraminifera der Westkarpaten-Kreide. — Bratislava. p. 291.
- SIDÓ M. 1966a: A bakonyi cenomán rétegek Foraminifera vizsgálata. — Földt. Int. Évi Jel. 1964-ről. pp. 233-243.
- SIDÓ M. 1966b: Magyarországi kréta képződmények mikrofaunás biofáciasei. — Kézirat.
- VADÁSZ E. 1953: Magyarország földtana. — Bpest.

SUR LE PROBLÈME DE L'ÂGE GÉOLOGIQUE DES MARNES À TURRILITES

par

J. KNAUER

Les marnes à *Turrilites* — formations caractéristiques et répandues dans la partie nord-est de la montagne Bakony et dans l'avant pays nord de la montagne Vértes — forment le membre final du mégacycle de sédimentation commençant par la transgression des argiles aptiennes à *Munieria*.

F. HAUER (1862) a placé les marnes à *Turrilites* („couches de Pénzeskút”) dans le Gaultien. H. DOUVILLÉ (1933), avec une détermination plus précise, a désigné la position stratigraphique de cette formation comme dernier sous-étage (Vraconien) de l’Albien. La base du classement était dans tous les deux cas la faune des Ammonoïdes dont l’étude ultérieure détaillée (NOSZKY, 1951) n’a pas apporté aucun changement quant à la position stratigraphique de cette formation.

L. MAJZON (1943) a placé les marnes à *Turrilites* — en considérant les *Globotruncanes* y présentes — dans le Cénomanién. E. VADÁSZ (1953) est allé plus loin, en classant dans le Cénomanién aussi l’horizont supérieur à faune (marnes glauconieuses).

A la base de l’examen des Foraminifères de la série des marnes à *Turrilites* du sondage Balinka Ba-237 il est devenu clair que les *Rotalipores* manquent tant dans la partie basale des marnes à *Turrilites* qu’au sommet des couches à faunes (SIDÓ, 1966a).

Les siltites calcaires trouvées dans le sondage Szápár Sz-42 forment le sommet des marnes à *Turrilites* en l’état actuel de nos connaissances. En avançant vers le haut dans la série l’importance des Foraminifères planctoniques va diminuant de nouveau, à cause de changement de faciès (SIDÓ, 1966b). En même temps, à une hauteur assez grande on trouve encore des Ammonoïdes caractéristiques: *Leptohoplites* cf. *falcoïdes* SPATH, *Discosphinctes subfalcatus* (SEMENOV), *Myloceras* sp., *Epihoplites* sp., *Cymahoplites* sp. (NOSZKY, 1966). Les formes de l’Albien supérieur connues antérieurement dans les parties plus inférieures des marnes à *Turrilites* et dans l’horizont sous-jacent à faunes, avant tout les fossiles de zone *Mortoniceras inflatum* et *Stoliczkaia dispar*, servent de preuve — avec nos données plus récentes — pour le fait que l’horizont supérieur à faune appartient indiscutablement à l’Albien supérieur et qu’on doit y ranger la majeure partie des marnes à *Turrilites* aussi. Le fragment de *Mantelliceras vicinale* (STOLICZKA) trouvé dans la partie la plus haute des marnes du sondage Sz-42, rend vraisemblable quand même que le sommet des marnes à *Turrilites* doit rester à l’avenir aussi dans l’étage cénomanién.

L’apparition de *Rotalipora appenninica* (RENZ) — considérée exclusivement comme cénomaniénne — est récemment (MOULLADE, 1965; SALAJ et SAMUEL, 1966) fixée dans l’Albien supérieur.

Faute de différence nette dans la composition de l’ensemble des Foraminifères par rapport au mur et au toit, on ne pouvait pas préciser l’âge des marnes à *Turrilites*, de sorte qu’on devait se baser dans notre travail sur l’échelle stratigraphique définie par les Ammonoïdes.

